

“Avropa dini tolerantlıq baxımından daha dözümlü olmalıdır”

Sabir Rüstəmxanlı: “Bu gün Avropanın “rəngi” getdikcə qaralmaqdadır”

Məlum olduğu kimi, bugünlərdə Avropanın və dünyanın siyasi-mədəni mərkəzlərindən hesab olunan İsvetçədə keçirilən referendumla ölkə ərazisində minarələrin ucaldılmasına qadağa qoyulub. Vətəndaş Həmrəyliyi Partiyasının sədri, millət vəkili Sabir Rüstəmxanlı ilə söhbətimizi də bu mövzu üzərində qurduq:

İlham QULİYEV

- Bu məsələyə bir neçə mövqədən və prizmadan yanaşmaq olar. Birincisi, hazırda dünyada dinlərarası dialoq ortaya atılsa da, əslində, dinlərarası mübarizə davam etməkdədir. Cild dəyişilsə də, dünyada antiislam savaşçı əsərdən-əsə keçir. Hansı ad daşısa da, hələ də gizli bir səlib yürüşü dünyada mövcuddur. Bunu heç cür inkar etmək olmaz. Bunu əslində, bir düşmənçilik kimi də qəbul etmək olar. Digər tərəfdən, normal rəqabətli də heç kim inkar etmir, buna qarşı çıxmır. İdeologiyaların mübarizəsi gətirdiyi kimi, dinlərin də mübarizəsi, savaşçı gedir və hər din özünün əhatə, təsir dairəsini genişləndirmək üçün mübarizə aparır. Burada şübhəsiz ki, daha güclü olan qalib gələcək, daha ciddi mənavi dəyərlərə söykənən, insanlığa daha çox önəm verən və insanın öz potensialını reallaşdırması üçün daha yaxşı şərait yaradan din qalib çıxacaq. Tarix boyu çox din olub. Hansı din insanın insanlığını əlindən alsın, onu boğubusa, cahıla, qula çeviribsa, bu dünyasını qara edib, qeyri-müəyyən olan o dünyasına da heç nə vəd etməyibsa, şübhəsiz, həmin din gec-tez sıradan çıxıb. Ona görə dinlərarası savaş təbii bir savaştır - yer üzündə ölkələrin, dövlətlərin, sivilizasiyaların, ağillların, düşüncələrin, həyat tərzlərinin arasında gedən savaş kimi bu da normal qəbul olunmalıdır...

- Bir məsələ də var ki, bu gün Avropa sanki bir çox məsələdə dünyanın mərkəzinə çevrilib. Belə demək mümkündürsə, islam dinindən üz döndərənlar, islam ölkələrində yaşaya bilməyənlər, oranın həyat şərtlərinə döza bilməyənlər Avropaya üz tuturlar.

- Bu gün Avropa özü üçün bir cənnət yaradıb və dünyanın hər yerindən də bu cənnətə həsrətli baxırlar. Bu cənnəti də torpaqlarında yaşaya bilməyənlər sonda Avropaya üz tutmalı olurlar. Bütün dinlərdən olan insanlar Avropaya - İsvetçə, İsveçrayna, Danimarkaya və digər ölkələrə axsırlar. Bununla yanaşı, həmin insanlar öz dinlərini, dilərini, dəyərlərini, əqidələrini Avropaya, həmin məkanda yerləşən ölkələrə daşıyırlar. Avropa ölkələri də bu məsələlərə kifayət qədər səbətə yanaşır, həmin məkana üz tutanlara öz ana dillərində məktəb açmaq, uşaqlarını oxutmaq və digər hüquqlarını tanıyır, üstelk, onların tibbi siğortasına, müalicəsinə şərait yaradır, müəyyən müddətdən sonra hətta onlara vətəndaşlıq hüququ verir. Amma Avropaya üz tutan müxtəlif dinlərin nümayəndələri öz ölkələrində mövcud olan cəhəlləti də Avropaya daşıyacaqlarsa, o zaman Avropanın gələcəyi necə ola bilər? Əgər avropalıların müəyyən məsələlərə qısqıncılıqla yanaşmasını da başa düşmək olar. Bir anlığa təəssüvür edək ki, kənar dinlər Azərbaycanca gəlir və burada

onlara məxsus daha böyük dini ocaqlar, ibadət yerləri açılır. Bu, istər-istəməz bizdə bir narahatlığa gətirib çıxarar. Oudur ki, Avropaya üz tutan insan da gərəklə yerli xalqın milli, dini həsiyyatına normal yanaşsın. Məsələnin üçüncü tərəfinə gəlincə, dünyada demokratiyadan, demokratik dəyərlərdən danışan Avropa, təbii ki, dini tolerantlıq baxımından daha dözümlü olmalıdır. Məsələn, Azərbaycanın özündə dini tolerantlıq, deyərdim ki, Avropanın bəzi ölkələrindən daha yüksək səviyyədədir...

- Bunu elə avropalı ekspertlərin özləri də fəvvalətilə dilə gətirib, etiraf edirlər...

- Başqa cür də ola bilməz.

Avərbaycan bu gün dini tolerantlıq məsələsində bəzi Avropa və dünya ölkələrinə daha nümunə sayıla bilər. Bizdə bütün peyğəmbərlərə - İsa peyğəmbərə, ondan öncəki İbrahim peyğəmbərə və digərlərinə böyük hörmət var. Onlar bizim həm dini kitablarımızda, həm də bədii kitablarmızda daim hörmətlə anılırlar. Amma təəssüf ki, Avropada bu məsələdə bir dözümsüzlük var. İslamın həm yaradıcısına, həm də onun dəyərlərinə münasibətdə Avropa eqoizmi - Avropa mərkəzçilik psixologiyasından irəlilə gələn eqoizm mövcuddur. Bu isə təbii ki, hər zaman problem yaradır və yaqın ki, bundan sonra da yaradacaq. Əslində, Avropa bu yolla özünü, öz dinini qorumaq əvəzinə özünə hörmətsizlik yaradır.

- Necə hesab edirsiniz, İsvetçədən sonra digər Avropa ölkələri də analoji addım atı bilərlərmi?

- Bilirsiniz, miqrasiya axını gücləndikcə müəyyən problemlərin yaşanması qaçılmazdır. Biri var təhsil dalınca Avropaya geden, miqrasiya edən insanlar, gənclər, bunlar əslində, Avropanın gücünə güc qatırlar. Biri də var gedib Avropanın sosial müdafiəsinə siğınanlar, o məkanda insanların halal qazandıqı çərəyə göz dikənlər. İkinciləri sayı artıdıca, təbii ki, həmin insanlara qarşı münasibət də dəyişəcək. Əslində, belə demək mümkündürsə, bu gün Avropanın “rəngi” getdikcə qaralmaqdadır... Avropanın mərkəzi şəhərlərini, konkret olaraq Fransanın paytaxtı Parisə və yaxud bu ölkənin digər şəhərlərinə gedəndə görürsən ki, vaxtilə Fransanın koloniyası olmuş ölkələrdən buraya o qədər güclü axın var ki, sabah onun gələcəyi necə olacaq, bu, fransızları da, digər avropalıları da düşündürməyə bilməz. Bu baxımdan, çox güman ki, həm miqrasiya axınına, həm də kənar meyillərə yönəlmiş və bütövlükdə Avropa ölkələrinə yol tapmasına müəyyən məhdudiyyətlər qoyulacaq. Hesab edirik ki, bunun özü də normal qəbul edilə bilər.

- Yeri gəlmişkən, başqa bir məsələyə də münasibətini bilmək istərdik.

Parlamentin sonuncu toplantısında çıxışı zamanı deputat həmkarımız Qüdrət Həsənzadə bildirdi ki, vaxtilə Rusiya torpaqlarımızın Ermənistan tərəfindən işğalında yaxından iştirak etsə də, indi vəziyyət tələb edir ki, bu münaqişənin həlli ilə bağlı məsələdə Rusiya ilə daha yaxından sməkləşdik edək. O qeyd edib ki, əgər Kremlo hansısa razılaşma əldə edərsə, hətta Azərbaycan Rusiya-Belarus İttifaqına, Kollektiv Təhlükəsizlik Müəvəzəsinə üzv ola, o cümlədən Rusiyanın hərbi bazaları yenidən ölkəmizdə yerləşdirilə bilər. Bir millət vəkili və partiya sədri olaraq barədə nə deyərdiniz?

- İlk növbədə qeyd etmək istərdim ki, Azərbaycan bu istiqamətdə balanslaşdırılmış siyasət yeridir. Rusiya bizim qonşumuzdur, biz ondan qaça bilmərik, qonşuluğumuz davam etməlidir. Eyni zamanda, bu ölkədə xeyli sayda insanımız yaşayır. Bunu da mütləq nəzərə almaq lazımdır. Amma Qarabağ, ümumiyyətlə, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi məsələsində, belə demək mümkündürsə, ən riyakar mövqeyi həmişə Rusiya nümayiş etdirir. Rusiyanın ATGT-in Minsk qrupunda həmsədrinin də çıxışları həmişə Azərbaycan maraqları ilə ziddiyyət təşkil edir. Ümumiyyətlə, Qafqazda - Azərbaycan torpaqlarında Ermənistan adlı bir böyük dövləti yaradan, həmin dövlətin ərazilərini durmadan genişləndirən, həm Azərbaycan, həm Gürcüstan üçün Ermənistanı bəşbəlləsinə çevirən, onun müsləman və türk dünyasını qarşısında vassal, forpost kimi istifadə edən Rusiyadır. Son 200 ildə Rusiyanın türklərə və türk dünyasına qarşı apardıqı siyasəti izləyənlər bunun insanlığa heç vaxt uyğun gəlmədiyini anlaya bilərlər. Colquboyunda, Simali Qafqazda, Krımda, Orta Asiyada Rusiya imperatorluğu yüz milyonlarla türki qətlə yetirib, onları torpaqlarından sürgün edib, Sibir çöllərinə səpələyib. Əgər Rusiyanın bu siyasəti olmasaydı, bu gün dünyada 250-300 milyon ovezinə bəlkə də yarım milyard türk yaşayardı.

Bu, göz qabağındadır. Azərbaycanda da xanlıqların birləşib böyük bir dövlətə çevrilməsi dönməzdə Rusiyanın regiona gəlməsi ölkəmizin iktiyə bölünməsi ilə noticələndi. Azərbaycanın Şimali Rusiyaya, cənubuna isə İrana ilhaq edildi. Məhz o vaxtdan Azərbaycanın faciələri başladı. Azərbaycanda o vaxtlar ana dilində məktəblər olmayıb, dövlət idarələrində, bütün hakimiyyəti orqanlarında vəzifələri xristian əsillilərə tapşırılıb, müsəlmanların sudurulmasına start verilib. Azərbaycanlılarda orduada xidmət etməkdən, ümumiyyətlə, çox məsələdən məhrum edilib. Demək istəyirəm ki, təməli 200 il önce qoyulan “oyunlar” bu gün də hələ öz ziyasını göstərməkdədir. Belə olan halda təzədən Azərbaycanı və Qarabağ məsələsini - əslində, Qarabağın ruş qusunları işğal edib - Rusiyanın ağıusuna atmaq, bu yöndə qarşılaşmaq etmək heç cür qəbul ediləmez, yolverilməzdir...

- Yəni iddia edirsiniz ki, 6000 dövr ərzində iki dövlət - Azərbaycan və Rusiya arasında müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəlmə münasibətlərə baxmayaraq, Rusiyanın Azərbaycana, Qarabağa yönəlik siyasətində ciddi dəyişikliklər baş verməyib...

- Bəli, əslində, Rusiyanın bizə olan məlum siyasəti dəyişməyib. Biz Dağlıq Qarabağın Ermənistanə verilməsi vəzifədən onsuz da Rusiya ilə bir yerdə idik. Biz elə 1923-cü ildə Qarabağ komissiyası yaradılıb Dağlıq Qarabağ müstəqilliyi verilməyə də Rusiya ilə bir yerdə idik. Biz elə vaxtilə Rusiyanın, onun vətəni SSRİ-nin tərkibində ola-ola bir çox uğurlumuz Ermənistanın xeyrinə qəbuləndirəndə alındı. Bunlar həmişə gözə gəlməkdədir. Bunları bəli-bəli bu cür düşünmək ki, üzünə qarışdırmaq Rusiyanın ağıusuna qaydacaq və Rusiyə da bizzə Qarabağ qaytaracaq, bu sadəcə, sədəlişlikdir. Bu baxımdan mən də bu yolu, xətti qəbul etmirəm.

- Belə olan halda siz Qarabağ məsələsi ilə bağlı Avroantantik məkandan necə, ciddi, odaləti necə gözləyirsinizmi?

- Xeyr. Mən bu məkandan da ölkəmizə, Qarabağımız üçün ciddi nəsə gözləmirəm. Bildiyiniz kimi, NATO problemi dövlətləri öz sürularına baxdır. Bununla yanaşı, hər zaman Avropada, Amerikada eyni mənişəpərətmə mövqə gərginlər. Burada hər bir məsələyə ikili standartla yanaşılır. Ki, görürsən indi bir atalar məsələsində deyildiyi kimi, “ilanın ağına da, qarısına da lanət”. Bunlar həmişə bir bezin qırağıdır. Əslində, Azərbaycanca, Qarabağ məsələsinə münasibətdə Rusiya ilə Avropa ölkələrinin mövqələri o qədər də fərqli deyil. Qarabağ illərdir, belə demək mümkündürsə, qarabağ adlı qəzəmlənən tapşırığı bu qurdlara. Guya bu qurdlar ki, bu cür məsələlərdə Azərbaycan daim özünə geyim-vənməli, öz problemlərini həllə haqqında özü düşünməlidir. Azərbaycan özünün bütövləşməsi haqqında fikirləşməsi, türk dünyası ilə bütövləşməsi, bu məkanda inqisafıyanın qurulması və güclənməsi baxımdan düşünməlidir. Başqa sözlə, bu cür məsələlərin həlli mümkün deyil.